

*мр Рајко Јелић,
асистент Правног факултета у Београду*

САДРЖИНА ПРАВА РАСПОЛАГАЊА ДРУШТВЕНИХ ПРАВНИХ ЛИЦА

Право располагања је основно имовинско право друштвених правних лица на стварима у друштвеној својини. Међутим, појам „располагање“ је доста широк и обухвата како правно, тако и фактично располагање, а по некима обухвата и употребу ствари. Назив право располагања користи се у нашим законским текстовима у различитим значењима, али углавном за изражавање правног располагања стварима у друштвеној својини. У неким случајевима садржина овог права је шира, па је и сам назив право располагања претесан да изрази већи број овлашћења.

При истраживању садржине права располагања, анализираћемо различите правне прописе, а осврнућемо се и на нека теоријска схватања.

а) Устав СФРЈ (1)

У чл. 25. Устава СФРЈ говори се о правима организације удруженог рада и других друштвених правних лица у погледу непокретности (земљишта или других природних богатстава) или појединих покретних ствари, при чему, што је и разумљиво, не улази у садржину овог права.

У чл. 26. говори се о основној организацији удруженог рада која у свом пословању користи средства других организација удруженог рада, а у чл. 27. организација удруженог рада може се под условима и у границама који су утврђени савезним законом користити у свом пословању средствима страних лица.

Исто тако, организација удруженог рада, односно друго друштвено правно лице, одговара за своје обавезе друштвеним средствима којима располаже (2). Организација удруженог рада може да обавља делатности и улаже средства друштвене репродукције у иностранству, под условима и у границама који су прописани савезним законом (3). С друге стране, Устав СФРЈ утврђује права радника у организацијама удруженог рада у погледу управљања, коришћења и располагања друштвеним средствима (4).

(1) Од 21. фебруара 1974. године.

(2) Члан 24.

(3) Члан 44.

(4) Члан 13, 14. и 15.

Наше је мишљење, и поред тога што се ради о специфичним ситуацијама као што је улагање средстава страних правних лица или улагање друштвених средстава у иностранству, да се појмови коришћења и правног располагања друштвеним средствима организације удруженог рада јављају као појмови различити од појмова управљања, коришћења и располагања, а у вези с тим и субјективних права појединих радника. Ако друштвено правно лице располаже друштвеним средствима, јасно је да мора да има овлашћење коришћења и правног располагања.

б) Закон о удруженом раду (5)

Закон о удруженом раду предвиђа да друштвена правна лица имају право да у правном промету друштвеним средствима закључују самоуправне споразуме и уговоре и врше друге правне послове и радње у оквиру своје правне способности. У остваривању права располагања, друштвена правна лица преносе друштвена средства на друга друштвена правна лица, прибављајући средства у друштвену својину од носилаца права својине, отуђују друштвена средства из друштвене својине, дају друштвена средства на привремено коришћење, замењују друштвена средства и по другим основима располажу друштвеним средствима (6).

Оваква формулација права располагања ствара могућност за различита тумачења појма и садржине овог института. Има мишљења да не постоји право на закључивање уговора, јер је само закључивање уговора, склапање правног посла управо вањска видљива манифестација властитог активитета који доводи до диспозиције правима и обавезама. Право располагања не би могло бити право на закључивање уговора, него би право располагања морало бити објект саме правно-пословне диспозиције (7).

Закон о удруженом раду изражава право располагања као право на основу кога друштвена правна лица закључују самоуправне споразуме, уговоре и друге правне послове у правном промету друштвеним средствима. Ово се може тумачити тако да се ради о овлашћењу закључивања правних послова и предузимања правне радње у промету друштвеним средствима, којима се исто тако могу стицати права и обавезе. У остваривању права располагања, друштвена правна лица преносе, отуђују, али и прибављају друштвена средства.

Законодавац није могао да мимоиђе појам субјективног права друштвеног правног лица, али при томе не прави јасну појмовну разлику између субјективног права и правног субјективитета, односно правне и пословне способности друштвеног правног лица. Теоријски је недопустиво поистовећивње пословне способности као својства атрибута правне личности и права располагања. Друштвена правна лица стичу права и обавезе у

(5) „Службени лист СФРЈ”, 53/1976.

(6) Члан 243.

(7) М. Ведриш, *Право у погледу управљања, коришћења и располагања друштвеним средствима и имовинска одговорност друштвених правних лица*, „Наша законитост”, 5/1976, стр. 33. Поменути аутор, ипак, сматра да је у питању типична еманација пословне способности на је недопустиво говорити о субјективном праву. Право располагања је погрешан термин за пословну способност. У случају када друштвена правна особа као прометни субјект улази у обавезне односе и у њима стиче одређена права или преузима обавезе, остаје према трећим лицима само формално њихов носилац, *Права и обавезе субјекта удруженог рада*... „Наша законитост”, 6—7/77, стр. 76, *Самоуправљање и право*, „Социјализам”, 3/80, стр. 75.

правном промету друштвених средстава не на основу права располагања, већ на основу правне и пословне способности (8). Даље, право располагања друштвеног правног лица се односи искључиво на друштвена средства којима у остваривању права рада друштвеним средствима, управљају радници у том друштвеном правном лицу. Право располагања се, значи, везује за друштвена средства у одређеном правном лицу (9). Не бисмо могли да прихватимо конструкцију једног субјективног грађанског стварног права које би давало могућност да се средства не само преносе и отуђују, већ и да се прибављају (10).

Право располагања у овом значењу је правом призната могућност располагања појединим средствима у друштвеној својини и састоји се из скупа овлашћења на основу којих друштвено правно лице предузима правне акте којима располаже друштвеним средствима. Друштвено правно лице је овлашћено да пренесе друштвена средства на друго друштвено правно лице, да отуђи друштвено средство, да да друштвено средство на привремено коришћење, да замени друштвено средство и да по другим основима располаже друштвеним средствима. Међутим, постоје мишљења да сва ова овлашћења не улазе у садржину правног располагања (11).

Садржину права располагања не можемо у потпуности правно изразити анализом искључиво једног члана закона. Поготову ако из анализе других чланова изводимо појам коришћења друштвених средстава на нивоу организације удруженог рада.

Члан 272. Закона о удруженом раду предвиђа имовинско-правну заштиту рада друштвеним средствима или коришћења ствари из друштвених средстава у друштвеном правном лицу (12). Овим обликом заштите, штите се право располагања, самоуправна права радника и друштвена својина у целини (13). Примарно се штити рад или коришћење друштвених средстава на нивоу организације удруженог рада као јединствен процес, па затим лична права радника изражена кроз комплекс права рада друштвеним средствима. Немогућност остваривања рада или коришћења друштвених средстава у друштвеном правном лицу погађа и самоуправна права радника у том друштвеном правном лицу. Коришћење друштвених средстава у друштвеном правном лицу појмовно се разликује од рада или

(8) Проф. А. Финжгар, иако се залаже за ужу интерпретацију права располагања, у једном свом раду истиче да друштвено правно лице у оквиру права располагања друштвеним средствима у правном промету има одређену могућност да располаже друштвеним средствима и да има право да преузима обавезе за које одговара, *Правна лица по новим уставним прописима*, „Архив“, 3/1975, стр. 303.

(9) Истиче се да се право располагања не односи на сва средства у друштвеном правном лицу, већ само на она којима друштвено правно лице може располагања — Д. Поп Георгиев и Д. Стојановић, *Права, обавезе и одговорности у погледу управљања, коришћења и располагања друштвеним средствима у друштвеном правном лицу*, „Правни живот“, 2/1978, стр. 15.

(10) Супротно, Ј. Буровић говори о субјективном грађанском праву које је по својој садржини сложено, јер се овлашћење које садржи састоји из низа аката правног промета, односно правних радњи које имају за циљ стицање или престанак, тј. пренос одређених права на стварима у друштвеној својини, *Права и обавезе друштвених правних лица на средствима у друштвеној својини*, Институт друштвених наука, Београд, 1979, стр. 116.

(11) М. Орлић сматра да би се код закључивања уговора или самоуправног споразума о давању на привремено коришћење или закључивања уговора о закупу брода или о пловидбеном послу, пре радило о коришћењу друштвених средстава (акт управљања) него о располагању, *Друштвена својина и самоуправљање*, II део, Београд, 1984, стр. 5.

(12) По М. Ведрицу, за заштиту друштвених средстава стоје нам на располагању заправо само посесорне тужбе. Зар није дошло време да се размисли и о петиторној заштити? Овај став није у складу са целокупним схватањем овог аутора, *Самоуправљање и право*, „Социјализам“, 3/80, стр. 79.

(13) Нешто друкчије: М. Орлић, *Грађанскоправна заштита друштвене својине*, „Правни живот“, 1/80, стр. 8; супротно: Иванка Лекић, *Ометање рада друштвеним средствима између друштвених правних лица*, „Правни живот“, 4/80, стр. 83.

коришћења од стране појединих радника. Овде се ради о интересу целе организације, па је потребно и правно изразити тај интерес.

Закон о удруженом раду предвиђа да организације удруженог рада и друга друштвена правна лица одговарају за своје обавезе друштвеним средствима којима располажу (14). Овај члан је без икаквих модификација пренет из Устава СФРЈ (15) и указује да друштвена правна лица одговарају за своје обавезе, а одговарају у обиму свих средстава којима располажу. Израз „располагање” друштвеним средствима овде је употребљен у смислу припадања друштвених средстава одређеном друштвеном правном лицу. А ако друштвено правно лице располаже друштвеним средствима, тј. ако постоји правни однос припадности објекта субјекту, онда јасно произлази како овлашћење правног располагања тако и овлашћење коришћења (16).

в) Закон о облигационим односима (17)

Овај закон у основним начелима најпре предвиђа да друштвена правна лица суделују у облигационим односима у остваривању права располагања друштвеним средствима. Остваривање права располагања друштвеним средствима врши се сагласно одлукама које радници у основним и другим организацијама удруженог рада, односно радни људи у другим друштвено правним лицима, доносе у складу са статутом, другим самоуправним општим актима и законом (18).

Закон није могао а да не предвиди и неке обавезе које се односе на коришћење друштвених средстава. Друштвена правна лица су при остваривању права располагања, тј. у заснивању облигационих односа, дужна да друштвено и економски сврсисходно користе друштвена средства којима располажу и да очувају њихову несмањену вредност, затим да осигурају унапређивање и проширивање материјалне основе удруженог рада, да обезбеде заштиту друштвене својине (19).

Друштвена правна лица имају већи број овлашћења која чине садржину права располагања и састоје се у предузимању правних аката којима се потпуно или делимично располаже стварима у друштвеној својини. Тако друштвено правно лице може да прода ствар или да је замени, да је да у зајам ако се ради о одређеном износу новца или одређеној количини других замениљивих ствари, може дати у закуп или под одређеним условима покретну ствар у друштвеној својини да да у залог.

(14) Члан 38, став 1. и члан 251.

(15) Члан 24.

(16) У новијој правној литератури постоји мишљење да термин располагање има још једно значење, шире и обухватније него оно у коме је располагање схваћено као овлашћење друштвених правних лица у правном промету. Основе за тај став су одговарајуће одредбе Устава СФРЈ и Закона о удруженом раду где се предвиђа да друштвена правна лица одговарају за своје обавезе друштвеним средствима којима располажу, види М. Орлић, *Друштвена својина и самоуправљање*, стр. 8 и 9.

(17) 1. октобар 1978.

(18) Члан 3, став 1. и 2.

(19) Члан 5.

г) Закон о правима и дужностима савезних органа у погледу средстава у друштвеној својини која они користе (20)

Овај закон предвиђа да савезни органи имају права, дужности и одговорности у погледу коришћења, управљања и располагања средствима у друштвеној својини, на којима право располагања има СФРЈ (21). Пошто се ради о средствима која су строго наменског карактера, наглашене су и обавезе у вези са њиховим коришћењем (чл. 8). Савезни органи дужни су да обезбеде брижљиво и савесно руковање, чување и заштиту средстава у друштвеној својини, њихово друштвено и економско целесходно коришћење, као и уредно и благовремено извршавање обавеза које произлазе из права и дужности у вези са коришћењем, управљањем и располагањем.

Право располагања СФРЈ обухвата и овлашћење правног располагања, али је и оно у приличној мери сужено. Правно располагање везано је за чињеницу да је савезни орган због промене делокруга, смањења задатака и послова, или других околности, престане да користи ствар. Таква ствар може да се да на привремено коришћење другом савезном органу који је у обавези да ту ствар уредно чува и одржава.

Савезно извршно веће може одлучити да такву ствар пренесе, да на привремено коришћење или уз накнаду отуђи из друштвене својине, ако се та ствар није могла пренети или дати на привремено коришћење другом друштвеном правном лицу.

Ако је у питању земљиште које није потребно ниједном савезном органу, оно се преноси на општину на чијој се територији налази. Земљиште се може, уз одговарајућу накнаду, пренети на друго друштвено правно лице, али само под условом да га општина не преузме.

д) Закон о поморској и унутрашњој пловидби (22)

Овим законом право располагања друштвених правних лица своди се на овлашћење правног располагања (23). Тако би титулар права располагања бродом имао следеће могућности:

1. да пренесе на друго друштвено правно лице брод уз накнаду или без накнаде;
2. да пренесе брод из друштвене својине на носиоца права својине, али само уз накнаду;
3. да оснује уговорно заложно право на броду;
4. да пренесе или отуђи напуштањем брод у корист осигуравача;
5. да закључује уговоре о пловидбеним пословима и о закupu.

(20) „Службени лист СФРЈ”, 56/1980.

(21) Интересантно је да Закон о државној управи Србије („Службени гласник”, 9/1980) за истоврсно право употребљава термин „право коришћења” у чл. 210.

(22) „Службени лист СФРЈ”, 22/1977.

(23) Сличан став изражен је и у Нацрту закона о основним правима у погледу средстава у друштвеној својини од 1975. по коме друштвена правна лица имају право да у оквиру своје правне и пословне способности у правном промету стичу права и преузимају обавезе (чл. 42. Нацрта) и право располагања друштвеним средствима у правном промету које садржи право закључивања одређених правних послова којима се располаже друштвеним средствима.

б) Закон о основама кредитног и банкарског система (24)

Пословима банкарске организације управљају њени чланови (чл. 8), а члан банкарске организације може бити свака основна и друга организација удруженог рада, самоуправна интересна заједница или друго друштвено правно лице које удружује рад и средства у банкарску организацију или користи тако удружена средства, а учесник је самоуправног споразума о удруживању у банкарску организацију. Одређена права управљања банкарском организацијом у делу који се односи на цело пословање средствима депозита, имају и друштвена правна лица која нису приступила самоуправном споразуму о удруживању.

Како се овде као објект права јавља новац који је заменљив, потрошна и по роду одређена ствар, отуда је и садржина права друштвених правних лица нешто друкчија. Располагање новцем пружа банкарској организацији могућност да из удружених и других средстава даје све врсте кредита (25). Међутим, када су у питању средства за заједничку потрошњу, организације удруженог рада, друга друштвена правна лица и радне заједнице овлашћене су да их користе за давање кредита својим радницима за куповину станова, за изградњу нових или довршавање или доградњу постојећих стамбених зграда и станова.

е) Републички закони о шумама (26)

Републички закони о шумама јасно говоре о правима организација удруженог рада и других друштвених правних лица у погледу управљања и газдовања шумама (27).

Закон о шумама СР Србије говори о управљању радника у основним и другим организацијама удруженог рада, да би у другим члановима изразио овлашћење и обавезе организације удруженог рада у погледу коришћења и располагања шумама. Поменути закон одређује садржину овлашћења коришћења шумама (чл. 20) тако да садржина обухвата: 1. гајење шума укључујући одржавање шума, обнову и реконструкцију шума, производњу семена и садног материјала и подизање нових шума и шумских засада; 2. производњу шумских сортимената и искоришћавање других шумских производа, коришћење шума за рекреацију и друго коришћење шума; 3. изградњу и одржавање шумских саобраћајница и других објеката који служе у газдовању шумама, као и при њиховом коришћењу за рекреацију.

Организација удруженог рада може пренети шуму обухваћену шумско-привредним подручјем уз сагласност органа надлежног за образовање шумско-привредног подручја. Уколико шуме или делови шуме нису обухваћени шумско-привредним подручјем претходна сагласност није потребна. Организација удруженог рада која газдује шумама може уз накнаду отуђити грабанима шуму у друштвеној својини у којој не може да

(24) „Службени лист“, 2/77.

(25) Члан 34, став 1.

(26) Закон о шумама: Србија, „Службени гласник“, 12/1982 (пречишћен текст); Хрватска, „Народне новине“, 20/1983; Војводина, „Службени лист“, 5/82 и 17/82; Косово, „Службени лист“, 10/1977; Црна Гора, „Службени лист“, 17/1980; Македонија, „Сл. весник“, 20/1974; БиХ, „Сл. лист“, 11/1978; Словенија, „Урадни лист“, 16/1974.

(27) БиХ (члан 4), Црна Гора (члан 9), Војводина (члан 5), Хрватска (члан 17).

организује рационално газдовање. Шуме у друштвеној својини не могу се давати у закуп грађанима и грађанским правним лицима, осим изузетно.

На основу изложених законских прописа можемо закључити: 1. обим и домен простирања овлашћења коришћења и правног располагања шумама је прилично ограничен, јер се ради о добру од општедруштвеног интереса; 2. овлашћење коришћења и овлашћење правног располагања чине садржину једног основног имовинског права које имају друштвена правна лица на шумама при чему се употрeбљавају термини право коришћења (28) или право управљања (29); 3. општина може да има посебно право управљања на шумама и шумским земљиштем на којима не постоји право својине грађана и грађанских правних лица или права друштвених правних лица.

ж) Републички закони о пословним зградама и просторијама (30)

Друштвена правна лица могу да имају једно основно право на пословним зградама које се назива право коришћења (31) или право располагања (32). И ово право се као и у претходним случајевима састоји од овлашћења коришћења и овлашћења правног располагања.

Друштвена правна лица имају овлашћење да користе пословне зграде и просторије за обављање пословне делатности. Друштвена правна лица имају и обавезу да користе ове објекте, а ако то не раде без оправданих разлога, скупштина општине може прописати да су корисници дужни да издају у закуп те просторије (33).

На основу овлашћења правног располагања, друштвена правна лица могу пренети своје право на пословним зградама и просторијама у потпуности (продаја, замена) или могу преносити само овлашћење коришћења (закуп). Овлашћење правног располагања је ужег обима ако се као странке у правном промету јављају грађани и грађанска правна лица.

з) Ограничење права располагања

Право располагања као основно имовинско право на стварима у друштвеној својини подлеже истим ограничењима која постоје и код права својине. Међутим, право располагања подлеже и неким ограничењима која произлазе из самоуправног права. Друштвена правна лица остварују право располагања друштвеним средствима у облигационим односима сагласно одлукама које радници у основним и другим организацијама удруженог рада, односно радни људи у другим друштвеним прав-

(28) Републички закони: Црне Горе (чл. 62), Србије (чл. 100) и Косова (чл. 11).

(29) Републички закон БиХ (чл. 11).

(30) Закон о закупу пословних зграда и просторија Србије који се примењује и у покрајинама, „Службени гласник”, 20/1977; Закон о пословних ставбах ин пословних просторијих Словеније, „Урадни лист”, 18/1977; Закон о пословним зградама и просторијама Црне Горе, „Службени лист”, 37/1977; Закон за деловните зграде и деловните простори Македоније, „Службени весник”, 36/1975; Закон о закупу пословних зграда и просторија БиХ, „Службени лист”, 33/1977.

(31) Закон за промет со земљишта и згради Македоније од 1975. год.

(32) Закон о закупу пословних зграда и просторија БиХ.

(33) Закон о закупу пословних зграда и просторија Србије, чл. 5.

ним лицима доносе у складу са статутом, другим самоуправним општим актима и законом. Друштвена правна лица морају да воде рачуна и о самоуправним споразумима и друштвеним договорима које су закључила са трећим лицима.

Посебна ограничења могу да произађу из планова рада и развоја организације удруженог рада и из друштвених планова друштвено-политичких заједница. Ако се друштвеним планом, на основу заједнички утврђених интереса и циљева развоја, утврди да је извршење одређених задатака неопходно за друштвену репродукцију, а споразумом организација удруженог рада или других самоуправних организација и заједница нису могла бити осигурана средства и други потребни услови за њихово извршење, законом се могу, у складу са Уставом, утврдити обавеза удруживања средстава у ту сврху и прописати друге мере ради извршења тих задатака (34).

Право располагања је ограничено нормама „јавног права”. Опште ограничење права располагања произилази из обавезе очувања интегритета друштвених средстава. Укупни фонд друштвених средстава мора се не само обнављати, већ и увећавати. Ово ограничење односи се како на коришћење друштвених средстава, тако и на располагање. То је нужан услов заштите објеката друштвене својине и брана од претварања друштвене својине у групну својину.

Када се ради о коришћењу друштвених средстава обавезе су готово исте као и када су друштвена правна лица имала право коришћења по ранијим прописима. Основне обавезе би биле да се средства користе наменски, економски рационално и са пажњом доброг привредника, затим обавеза осигурања валоризације и амортизације и друге. Посебне обавезе се јављају код неких објеката, као нпр., код пољопривредног земљишта (агротехничке агромилиорационе мере).

Ограничење правног располагања је такође у великој мери ограничено. Ова ограничења се могу поделити у две групе. Ограничења прве групе везана су за ситуацију када се у неком правном послу као уговорна страна јавља грађанин или грађанско правно лице. Такав уговор може да буде само теретан. Ограничења из друге групе произилазе из значаја појединих ствари у друштвеној својини. Поједина средства се не могу уопште отуђити грађанима и грађанским правним лицима, нпр., средства за производњу која у процесу рада чине целину, средства за заједничку потрошњу.

Посебан облик ограничења овлашћења правног располагања постоји у случају када основна организација намерава да отуђи друштвено средство из друштвене својине или пренесе у друштвена средства којима управљају радници или други радни људи у другом друштвеном правном лицу. Ако га у правни промет не ставља у оквиру свог редовног пословања, дужна је да у случајевима одређеним самоуправним споразумом то друштвено средство понуди у писменом облику другим основним организацијама у саставу исте радне организације и саопшти им услове преноса.

(34) Устав СФРЈ, чл. 72, став 3.

и) Нека схватања о садржини права располагања

Поједини аутори проширују садржину права располагања, па би ту улазила различита овлашћења, као овлашћење за правне послове, располагање производима рада на тржишту и уређивање облигационих односа (35). Право располагања је у суштини овлашћење органа које у правном промету произлази из права рада. То је еманација права радника у тржишним односима. Дакле, то није неко самостално право на средствима, него право које се изражава само у правном промету (36).

По једном мишљењу, право располагања чији су носиоци организације удруженог рада је по својој природи једно конексно право, јер поред овлашћења садржи и обавезе, односно одговорности у правном промету друштвених средстава. „Право располагања је субјективно право друштвених правних лица и изван је сфере удруженог рада, па је у начелу отуђиво, преносиво. Ипак, овим правом се не промеће неки имовински објект, него на основу њега, једне друштвене правне особе преносе друштвена средства на друге друштвене правне особе, прибављају, отуђују, дају друштвена средства у најам и залог и замењују их (37).

Професор Гамс заступа гледиште да право располагања није само овлашћење располагања, како би то из назива тог права следило, него је и овлашћење коришћења ствари у друштвеној својини. То овлашћење не само да се не супротставља самоуправним правима, него представља њихову нужну претпоставку. Рецимо, овлашћење друштвеног правног лица да несметано држи ствар, услов је да радници у том правном лицу управљају том ствари и да је користе. Право располагања је, дакле, такође овлашћење слободног коришћења и слободног располагања (38).

ј) Закључак

Из анализе законских текстова јасно произлази да друштвена правна лица имају једно основно имовинско право на стварима у друштвеној својини. Међутим, јавља се извесна неуједначеност око термина овог права, јер се за означавање права с истом садржином употребљавају термини: право управљања, право коришћења и право располагања. Ми за ово право користимо термин *право располагања* пошто га и сам Закон о удруженом раду предвиђа, а такође и већи број других закона.

(35) Гершковић, *Карактеристике правног система иницираног Уставом од 1974*, „Привреда и право“, 7/1974, стр. 11.

(36) Ј. Гершковић, *Удружени рад и власништво*, „Привреда и право“, 7—8/1975, стр. 43.

(37) Б. Хорват, *Правни субјекти и субјективна права радника у удруженом раду*, „Наша законитост“, 4/1976, стр. 32.

(38) А. Гамс, *Основи стварног права*, 1980, стр. 92; категорично, М. Орлић истиче да се право располагања састоји из овлашћења која чине правно располагање, али у појединим случајевима захвата и област коришћења ствари у друштвеној својини, *Друштвена својина и самоуправљање*, II део 1984, стр. 5; А. Групче, Радник присваја друштвени производ, средства и услове за производњу у облику коришћења, а то је остваривање права рада односно права управљања средствима, *Друштвена својина и право својине у нашем правном систему*, „Наша законитост“, 10/84, стр. 1069. Ипак, када се говори о праву рада друштвеним средствима има се у виду не појединачни, већ удружени радник, *Теоријско методолошки проблеми изучавања друштвене својине у Југославији*, Београд 1984, стр. 68, цркнуће: Љ. Буrowић своди садржину права располагања на овлашћење да се врши пренос, отуђење, замена или прибављање друштвених средстава, *Права и обавезе друштвених правних лица на средствима у друштвеној својини*, Београд, Институт за правне и друштвене науке, 1979, стр. 116.

Право располагања у најужем изразу употребљава се да означи право располагања стварима у друштвеној својини, јер је правно располагање појам који се јавља на нивоу друштвено-правног лица. Радници доносе одлуке о располагању појединим стварима, али у моменту када је донета одлука, располагање се оформљује као имовинско-правни акт те организације. Сваки радник као појединац има право да учествује у располагању, и доношењу одлуке на основу које друштвено средство треба да промени правни положај и то је сфера самоуправних права. Али, располагање се јавља и на нивоу организације удруженог рада и тада је то имовинско-правни акт, који улази у садржину права располагања.

И појам коришћења друштвених средстава нужно се јавља на нивоу друштвено правног лица као нешто различито од области која је изражена самоуправним правима сваког појединог радника. Због тога је потребно тај заједнички интерес на нивоу друштвеног правног лица правно утврдити и обезбедити. Овлашћење коришћења друштвених средстава по својој садржини одговарало би овлашћењу које су имала друштвена правна лица у претходном периоду и када је оно чинило део садржине „права коришћења” као основног имовинског права.

На основу изложеног, можемо да закључимо да друштвена правна лица поред овлашћења правног располагања имају и овлашћење коришћења ствари у друштвеној својини. Једино је питање конструкције да ли ће овлашћење бити уобличено као самостално субјективно право друштвеног правног лица или ће с овлашћењем правног располагања чинити једно јединствено субјективно право, аналогно праву коришћења које су раније имала друштвена правна лица. Теоријски посматрано, не видимо тешкоће да имовинско-правни израз друштвене својине не уобличимо једним субјективним правом. Велики број закона предвиђа постојање једног основног права које се састоји од овлашћења коришћења и овлашћења правног располагања. Тиме се не дира у самоуправна права радника у организацијама, нити ова конструкција сама по себи ствара могућност узурпирања основних права радника.